

دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد
معاونت تحقیقات و فناوری

پیام های اخلاق در پژوهش

معاونت تحقیقات و فناوری

کارگروه منطقه ای اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد

۱۴۰۲-۱۴۰۳

گردآوری و تدوین:

دکتر سید محمد عمرانی

دکتر محمد تقی مرادی

دکتر زهرا مولوی چوینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام اخلاق در پژوهش:

در زمان انتشار نتایج پژوهش، در صورتی که دسترسی به برخی از افراد که می توانند حائز شرایط نویسندگی شوند ممکن نباشد، لازم است آن دسته از نویسندگان که مایل به انتشار مقاله هستند، تمام تلاش خود را برای دسترسی به فرد مذکور به عمل آورند و در صورتی که فرد یا افراد مذکور باز هم در دسترس نباشند، دستنوشته تنها در صورتی قابل انتشار خواهد بود که این موضوع مورد تایید کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه محل فعالیت نویسنده اول یا نویسنده طرف مکاتبه باشد. در هر حال نام هیچ فردی بدون اطلاع وی و تایید متن نهایی دستنوشته نباید در لیست نویسندگان مقاله قرار بگیرد.

(راهنمای کشوری اخلاق در انتشار آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

هرگونه انحراف از اصول اخلاقی پذیرفته شده در نگارش متن آثار علمی و پژوهشی، از جمله ساختن (جعل) داده ها شامل ارائه نتایجی که مبتنی بر یک پژوهش واقعی نیستند، دستکاری داده های حاصل از پژوهش شامل اجتناب از ذکر برخی از یافته های پژوهش به ویژه در مورد عوارض نامطلوب در کارآزمایی های بالینی و یا دستکاری در تصاویر و سرقت معنوی یا ادبی، فریبکاری محسوب شده و مصداق تخلف پژوهشی می باشد.

(راهنمای کشوری اخلاق در انتشار آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

عدم اخذ رضایت آگاهانه و یا عدم اطمینان از درک صحیح اهداف و اجرای پژوهش توسط شرکت کنندگان در پژوهش و هرگونه پنهان کاری مانند عدم گزارش عوارض جانبی، مخاطرات و آسیب به شرکت کنندگان در حین اجرای پژوهش از مصادیق تخلفات حین انجام پژوهش محسوب می گردد.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف
کارگروه/کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

دستکاری در تصاویر که به معنای هر نوع دستکاری در انواع عکس های رادیولوژی، پاتولوژی، آزمایشگاهی، تصاویر میکروسکوپی و غیره است و منجر به فریب خوانندگان از طریق نمایش تصاویر غیر واقعی یا القاء وجود یافته های غیر واقعی در تصاویر می شود، مصداق فریبکاری تلقی شده و تخلف پژوهشی به حساب می آید.

(راهنمای کشوری اخلاق در انتشار آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

چاپ یک مقاله به دو یا چند زبان مختلف در صورتی مجاز است که سردبیران همه مجلات ذی نفع از روند مربوطه آگاهی و رضایت داشته باشند و به علاوه در مقاله دوم و بعد از آن به خوانندگان اعلام شود که مقاله قبلاً یک یا چند بار به زبان (زبان های) دیگری منتشر شده است (به همراه آدرس مقاله یا مقالات قبلی، سال چاپ و شماره صفحات مربوطه)

(راهنمای کشوری اخلاق در نشر آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

برای انتشار مقالات منتج از پایان نامه های دانشجویی لازم است که اساتید راهنما و مشاور قبل از ارسال دست نوشته (manuscript)، پذیرش یا چاپ مقاله، تمامی محتوای آن را طبق اصول و استانداردهای اخلاقی تایید کرده و در صورت وجود هرگونه اشکالی، نسبت به توقف روند انتشار مقاله اقدام نمایند.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف
کارگروه / کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

مجلات در موارد خاص و استثنایی این اختیار را دارند که امکان درج نام بیش از یک نفر به عنوان نویسنده اول یا طرف مکاتبه را فراهم کنند. در این راستا لازم است نشریه، سیاست های شفافیت در این مورد اتخاذ و اعلام کند و در مورد مقاله ای که بیش از یک نویسنده اول یا طرف مکاتبه دارد لازم است علت این تصمیم به روشنی در زیرنویس همان صفحه توضیح داده شود.

(راهنمای کشوری اخلاق در نشر آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

تعارض منافع عبارت است از وجود هرگونه منفعت مالی و غیر مالی که احتمال دارد، نویسنده(گان) را در اظهار صادقانه نظرات خود تحت تاثیر قرار دهد. اگرچه تعارض منافع به خودی خود ایراد اخلاقی برای یک مقاله محسوب نمی شود، نویسنده(گان) یک مقاله باید هرگونه تعارض منافع خود را که از نگاه مخاطبان پوشیده است، به جز موارد بدیهی، در متن یا انتهای متن مقاله به طور واضح اعلام کنند. از جمله این موارد معرفی واضح منابع و تامین هزینه های پژوهش و نگارش مقاله توسط نویسنده(گان) است.

(راهنمای کشوری اخلاق در نشر آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

قرارداد بین پژوهشگران و حامیان مالی پژوهش نباید دربردارنده هر گونه شرطی مبنی بر منع اعلام تعارض منافع در مقاله و یا تعهدی برای حذف یا عدم انتشار یافته هایی که از نظر حمایت کننده ی پژوهش مطلوب نیستند، باشد. پژوهشگران موظفند از پذیرفتن چنین شروطی در زمان عقد قرارداد اجتناب کنند.

(راهنمای کشوری اخلاق در نشر آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

انتشار نتایج حاصل از پژوهش ها، پیش از آنکه در نشریات دارای مرور همتا (Peer Review) به چاپ رسیده باشد، از طریق رسانه های عمومی نادرست است، مگر در مواردی که به واسطه اهمیت ویژه برای سلامت عمومی، انتشار تمامی یا بخشی از نتایج یک پژوهش از سوی مراجع سیاست گذار، ضروری دانسته شود.

(راهنمای کشوری اخلاق در نشر آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

اگر نویسنده (گان) یک مقاله تصمیم بگیرند به هر دلیلی، دستنوشته ای که در دست بررسی برای انتشار در یک نشریه است، برای نشریه ی دیگری ارسال نمایند، باید ابتدا انصراف خود را از انتشار آن به صورت کتبی به نشریه ی اول اعلام نمایند. این کار حداکثر تا پیش از اعلام پذیرش دستنوشته برای انتشار در نشریه ی اول، امکان پذیر است.

(راهنمای کشوری اخلاق در نشر آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

صلاحیت عملکردی همه افراد مرتبط با حیوانات در پروژه های تحقیقاتی، برحسب نقشی که در آن بر عهده دارند باید به تایید کارگروه/کمیته اخلاق در پژوهش برسد.

چنانچه موسسه پرورش دهنده، تهیه کننده و کاربر حیوانات آزمایشگاهی اقدامی متناقض با وضعیت رفاه حیوانات انجام دهد و یا تخطی از اصول و استانداردهای اخلاق در کار با حیوانات آزمایشگاهی در هر مرحله از پروژه صورت گیرد، منجر به رد، تعلیق و یا لغو مجوز اجرای تحقیق خواهد شد.

(راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی در جمهوری اسلامی ایران)

پیام اخلاق در پژوهش:

پژوهشگران بایستی تا حد امکان از روش های علمی مناسب یا استراتژیهای جایگزین حیوانات آزمایشگاهی (پروژه هایی که نیاز به استفاده از حیوانات زنده ندارند) به جای مداخلات بر روی حیوانات زنده استفاده نمایند و در مواردی که لازم است پژوهش بر روی حیوان زنده انجام شود، باید از حداقل تعداد ممکن حیوانات که موجب حصول نتایج علمی معتبر می شود در پروژه ها استفاده گردد.

(راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی در جمهوری اسلامی ایران)

پیام اخلاق در پژوهش:

در حین اجرای پژوهش، مجری مسئول پروژه، موظف است اطمینان حاصل کند که همه افراد دخیل در کار با حیوانات آزمایشگاهی در پروژه (به ویژه دانشجویان)، قبل از وارد شدن به محل نگهداری و استفاده از حیوانات و پیش از انجام هرگونه اقدامی در رابطه با آن ها، دوره های آموزشی تئوری و عملی را طی کرده و « مجوز کار با حیوانات آزمایشگاهی » را از کارگروه/کمیته اخلاق در پژوهش ذی ربط اخذ نموده باشند.

(راهنمای مراقبت و استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در امور علمی در جمهوری اسلامی ایران)

پیام اخلاق در پژوهش:

کلیه همکاران یک طرح پژوهشی باید در زمان آغاز همکاری در پروژه، از کسب همه مجوزهای لازم از جمله تأییدیه و شناسه اخلاق در پژوهش، اطمینان حاصل نمایند. به صورت کلی هرگونه مشارکت افراد حقیقی / حقوقی در پروژه هایی که مجوز کارگروه / کمیته اخلاق در پژوهش را ندارند، مصداق تخلف پژوهشی است.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف
کارگروه / کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

در پژوهش بر آزمودنی انسانی، سلامت و ایمنی فرد فرد آزمودنی‌ها در طول و بعد از اجرای پژوهش، بر تمامی مصالح دیگر اولویت دارد. هر پژوهشی که بر روی آزمودنی انسانی انجام می‌گیرد، باید توسط افرادی طراحی و اجرا شود که تخصص و مهارت بالینی لازم و مرتبط را داشته باشند. در کارآزمایی‌های بالینی بر روی بیماران یا داوطلب‌های سالم نظارت پزشک دارای مهارت و دانش متناسب الزامی است.

(راهنمای عمومی اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی دارای آزمودنی انسانی در جمهوری اسلامی ایران)

پیام اخلاق در پژوهش:

تخلف از ضوابط، مقررات، راهنماها، دستورالعمل های کشوری، در همه مراحل طراحی و پیشنهاد پژوهش در قالب یک طرح نامه، تأیید طرح نامه توسط مراجع مربوطه از جمله شورای علمی و کارگروه/کمیته اخلاق در پژوهش، اجرای پژوهش، تدوین گزارش پژوهش و انتشار نتایج پژوهش ها و هرگونه فعل یا ترک فعلی که موجب صدمه دیدن اعتماد عمومی نسبت به جامعه علمی و پژوهشی شود، به عنوان تخلف پژوهشی محسوب می شود.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف کارگروه/
کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

اخذ رضایت آگاهانه در همه مطالعاتی که شرکت کننده انسانی یا اهدا کننده نمونه زیستی دارد الزامی است. اصول کلی حاکم بر فرایند اخذ رضایت آگاهانه شامل «وجود ظرفیت و صلاحیت تصمیم گیری در شرکت کننده در پژوهش/اهدا کننده نمونه زیستی»، «ارائه اطلاعات مناسب و قابل فهم به ویژه درباره روش پژوهش، عوارض احتمالی و نحوه جبران خسارت»، «حق انتخاب بدون اجبار یا تأثیر عوامل بیرونی» و «حق خروج از فرایند پژوهش در هر زمان و به هر علتی» است.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف کارگروه/ کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

در صورتی که محل تصویب طرح پژوهشی / پایان نامه در کشور خارجی و محل اجرای آن در کشور ایران باشد، آنگاه اجرای طرح پژوهشی / پایان نامه فقط پس از تایید آن توسط یکی از کارگروه/کمیته های اخلاق در پژوهش کشور ایران، مجاز است. در این شرایط توصیه می شود که «تاییدیه کمیته اخلاق در پژوهش کشور خارجی» به عنوان مستند به کارگروه / کمیته اخلاق در پژوهش کشور ایران ارائه گردد.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف
کارگروه / کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

مسئولیت اصلی رعایت استانداردهای اخلاقی در پایان نامه های دانشجویی به عهده استاد راهنمای اول به عنوان پژوهشگر اصلی است و نقش دانشجویان در تخلفات احتمالی به هیچ وجه نافی مسئولیت استادان نخواهد بود (اگرچه فرد خطا کار اعم از دانشجویان و همکاران پایان نامه نیز مسئول خواهند بود) لذا ضروری است اساتید راهنما و مشاور بر تمام مراحل کار دانشجویان نظارت دقیق و جدی داشته باشند.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف کارگروه/
کمیتة های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

کارگروه / کمیته های اخلاق در پژوهش، حق بررسی علمی مجدد « طرح پژوهشی / پایان نامه های مصوب از مراجع علمی صلاحیت دار (شورا های پژوهشی و ...) » را از نظر موضوعات علمی تأثیرگذار بر اخلاق در پژوهش، دارند. همچنین علاوه بر بررسی و تأیید طرح نامه ها، موظف هستند بر « اجرای طرح های پژوهشی / پایان نامه ها و نحوه انتشار نتایج آنها » نیز نظارت نمایند.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف کارگروه / کمیته های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

سیاست های دانشگاه باید به گونه ای باشد که مشوق های مالی برای مقالات با دو شرط (علاوه بر رعایت اصول و استانداردهای اخلاق در پژوهش): الف- بر اساس یک پژوهش مصوب (طرح تحقیقاتی/پایان نامه) انجام شده و ب- کد اختصاصی اخلاق در پژوهش درج شده در مصوبه را در متن مقاله درج نماید، در نظر گرفته شود. مقالات نظری مانند نامه به سردبیر، کامنتی، مرور نظام مند و غیر نظام مند از شمول این بند مستثنی هستند.

(بخشنامه مورخ ۱۴۰۳/۷/۸ معاون تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی)

پیام اخلاق در پژوهش:

در ارتباط با اجرای طرح های تحقیقاتی و پایان نامه های چند مرکزی (انجام پژوهش در دو یا چند محدوده ی جغرافیایی تحت پوشش موسسه)، بر اساس یک اصل پذیرفته شده در حوزه اخلاق در پژوهش، مسئولیت پژوهش در هر مکانی که انجام شود، بر عهده پژوهشگر اصلی (مجری طرح یا استاد راهنمای اول پایان نامه) است و انجام پژوهش در محلی متفاوت با محل تصویب طرح نامه، به هیچ عنوان تغییری در این اصل ایجاد نمی کند و پژوهشگر اصلی موظف است پژوهش را در محلی اجرا نماید که امکان نظارت دقیق بر اجرای فرایند پژوهش مقدور باشد.

(دستورالعمل نحوه تشکیل، روش کار و شرح وظایف کارگروه/
کمیتة های اخلاق در پژوهش)

پیام اخلاق در پژوهش:

انجام هر نوع پژوهش بدون ثبت و یا قبل از تایید پروپوزال توسط نهادهای ذیربط از جمله کارگروه/کمیته اخلاق در پژوهش، تخلف پژوهشی محسوب می شود. لازم است در متن قرارداد طرح های پژوهشی و نامه مربوط به ثبت پایان نامه و نتایج منتج از پژوهش (طرح پژوهشی / پایان نامه) در قالب مقاله و یا هر اثر دیگری، حتما کد اختصاصی اخلاق در پژوهش درج شده در مصوبه ذکر گردد.

(دستورالعمل کارگروه / کمیته های اخلاق در پژوهش و
بخشنامه معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و
آموزش پزشکی)

پیام اخلاق در پژوهش:

رعایت الزامات اخلاقی-علمی در کاربرد هوش مصنوعی و شفافیت در استفاده از آن همواره باید مورد توجه ویژه قرار گیرد و هرگونه استفاده از این ابزار(هوش مصنوعی) با درج دقیق منبع آن در طرحنامه (پروپوزال طرح تحقیقاتی)، مقاله و ... صورت پذیرد.

(بخشنامه مورخ ۱۴۰۳/۸/۷ دبیر کارگروه وزارتی اخلاق در پژوهش های زیست پزشکی)

پیام اخلاق در پژوهش:

در صورتیکه خلاصه مقاله (**Abstract**) قبلاً در کنگره ها یا سمینارها به صورت شفاهی یا پوستر ارائه شده باشد، متن کامل مقاله (**Full text**) را می توان بعداً به چاپ رساند. در مواردی که کنگره مذکور خلاصه مقاله را در یک مجله علمی منتشر کرده باشد لازم است که به مسئولین مجله اطلاع رسانی کافی در مورد چاپ خلاصه مقاله شده باشد و اطلاعات مذکور به صورت شفاف در کنار مقاله اصلی به خوانندگان نیز منتقل شود.

(راهنمای کشوری اخلاق در انتشار آثار پژوهشی)

پیام اخلاق در پژوهش:

مقالات معمولاً به دو دلیل عمدۀ حذف و سلب اعتبار (Retraction) می‌شوند:

۱- تخلف یا سوء رفتار (Misconduct): در این حالت معمولاً نویسنده نسبت به انجام تخلف خود آگاهی دارد و به صورت عمدی آن را مرتکب می‌شود. مانند سرقت علمی، جعل، تحریف، انتشار مجدد.

۲- خطای غیر عمدی (Honest Error): گاهی نویسنده پس از انتشار چاپ مقاله متوجه اشتباه خود می‌شود و از سردبیر می‌خواهد که مقاله را بردارد. مثلاً هنگامی که نویسنده در محاسبات آماری یا انتخاب روش پژوهش مرتکب خطا و نتیجه نادرستی شده باشد (COPE)

پیام اخلاق در پژوهش:

ریترکت شدن یا سلب اعتبار (Retraction) مقاله، می‌تواند منجر به کاهش اعتبار علمی، کاهش اعتماد عمومی، از دست دادن فرصت‌های شغلی و پژوهشی و حتی تحریم نویسنده/ نویسندگان از سوی مجلات علمی شود. همچنین، ممکن است در برخی موارد، تحقیقات قانونی یا انضباطی را برای نویسنده/ نویسندگان مقاله در پی داشته باشد.

Shahrekord University of
Medical Sciences

 Biomedical Research Ethics ...

Members: 13 Approvals: 1446

Subcommittees: 2

Ethical Messages in Research

**Deputy of Research and Technology
Institutional/Regional Biomedical
Research Ethics Committee**

2024